H50 VERBIOPPI, JOHD.

(päivitelty 13.11.2023)

H5 HEPREA VERBIOPPI https://gen.fi/h5.html
H50 YLEISTÄ https://gen.fi/h50.html
H50 Verbioppi, johd.
https://gen.fi/h50-verbioppi-johd.html

SISÄLLYSLUETTELO (luonnos)

0. Dokumentteja
1. Kolmiradikaalisuus ja liitteet
1.1 Juurikirjaimet
1.2 Loppuliitteet (suffiksit)
1.3 Sisäliitteet (infiksit)
1.4 Alkuliitteet (prefiksit)
1.5 Side- ja apuvokaalit
2. Perusmuoto
3. Heikot verbit
4. Infiniittiset eli persoonattomat verbinmuodot
4.1 Infinitiivit
4.2 Partisiipit
5. Käsky- ja kieltomuodot
6. Aikamuodot
6.1 Yleistä
6.2 Perfekti (suffiksikonjugaatio)
6.3 Imperfekti/futuuri (prefiksikonjugaatio)
6.4 Preesens
6.5 Konsekutiiviset eli jatkavat verbinmuodot
7. Verbivartalot (binjanit)

0. DOKUMENTTEJA

H Heprea, sivukartta
https://gen.fi/h-sivukartta.html

Academy of the Hebrew Language (Heprean kieliakatemia) (AHL)
https://hebrew-academy.org.il/
Aejmelaeus et al.: Ihan täyttä hepreaa. Kirjapaja 2015 (ITH)
Aspinen, Mika: Raamatun heprean kielioppi. Finn Lectura 2011 (MA)
Klein, Ernest: A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language. Macmillan 1987 (Klein)
https://www.sefaria.org/Klein_Dictionary?lang=bi
Liljeqvist, Matti: Vanhan testamentin heprean ja aramean sanakirja. Finn Lectura 2010 (MLH)
Lyytikäinen & Gamzu: Opi hepreaa. 2. p. Aurinko Kustannus 2020 [2017] (LG)
s. 69–71 [65–67]

1. KOLMIRADIKAALISUUS JA LIITTEET

1.1 JUURIKIRJAIMET

Heprean ja muiden seemiläisten kielten yksi tunnuspiirre on kolmikirjaimiset sanajuuret. Raamatun hepreassa, joka on kolmiyhteisen Jumalan luoma ja ihmiskunnalle antama kieli, kaikki sanat muodostuvat kolmesta juurikirjaimesta eli kolmikirjaimisista sanajuurista. Jokaisessa sanassa on läsnä Isä ja Poika ja Pyhä Henki.

Myöhemmissä kielen kehitysvaiheissa voidaan puhua myös neli- tai jopa viisikirjaimisista juurista, mutta ne ovat joko sekundaarisia kolmikirjaimisten juurien laajennuksia tai uudissanastoa. Jo Tanachissa sekä erityisesti myöhemmässä hepreassa on myös muista kielistä lainattuja sanoja, joita tämä kolmikirjaimisuus ei välttämättä koske.

Sanajuuria taivutetaan lisäämällä juurikirjainten eli radikaalien (konsonanttien) yhteyteen vokaaleja sekä liitteitä.

שֹׁרֶשׁ שורש

mask. (å-segol.)

- 1. (33x) juuri, juuriverso, lähde, alkuperä, pohja, perustus, alimmainen osa
- 2. MH (kieliop.) (kolmikirjaiminen) sanajuuri
  vrt. juurikirjain eli radikaali (lat. radix [rādīx] juuri)

שָׁרָשִׁים {{שֶׁרָשִׁים}} שורשים shorashim mon. (Sim lev!)

√שרש olla juurena, pi. repiä/kiskoa juurineen irti

vrt.

קֹדֶשׁ קודש

mask. (å-segol.) (477x) pyhäkkö

קָדָשִׁים {{קֶדָשִׁים}} קודשים kodashim mon. (Sim lev!)

√קדש olla pyhä

- opettele shoresh- ja kodesh-sanojen monikon kirjoitusasu ja lausuminen

Verbiä פָּעַל פעל pa'al, "tehdä, valmistaa", käytetään teknisenä apuneuvona ilmoittamaan juurikirjaimen eli radikaalin paikka: onko se ensimmäinen, keskimmäinen vai kolmas kirjain.

primae eli ensimmäinen radikaali פ׳

mediae eli keskimmäinen tai toinen radikaali ע׳

tertiae eli kolmas radikaali ל׳

Sanajuuressa voi olla kolmenlaisia liitteitä.

- 1. loppuliite eli suffiksi (sofit)
- 2. sisäliite eli infiksi (tochit)
- 3. etuliite eli prefiksi (t^{e}chilit)

מוּסָפִית מוספית

fem. (mem-nom.) NH liite, affix

√יסף lisätä, jatkaa, tehdä uudelleen

1.2 LOPPULIITTEET (suffiksit)

Loppuliite eli suffiksi on viimeisen juurikirjaimen ja mahdollisen sidevokaalin jälkeen tuleva liite.

סוֹפִית סופית

fem. NH (prof. M. H. Segal, 1878–1968) loppuliite, suffix

סוֹף mask. (5x) loppu, end, finish

√סוף v. (7x) loppua, tulla loppu, hif. tehdä loppu, lopettaa

(3 + 3)

שָׁמַרְתִּי שמרתי

pa. perf. yks. 1. c. minä varjelin, noudatin √שמר

יִשְׁמְרוּ ישמרו

pa. impf. mon. 3. mask. he varjelevat, noudattavat (nyt/tulevaisuudessa)

שִׁמְרִי שמרי

pa. imperat. yks. 2. fem. varjele, noudata

1.3 SISÄLIITTEET (infiksit)

Sisäliite (hepr. tochit) on juurikirjainten välissä olevia lisäkirjain, yleensä vokaalikirjain. Säännönmukaisessa sanataivutuksessa sisäliitteitä eli infiksejä on vain kaksi: vokaalikirjaimet vav tai jod. Vav voi toimia o- tai u-vokaalin merkkinä, jod i-vokaalin merkkinä – joskus myös e-vokaalin merkkinä.

תּוֹכִית תוכית

fem. NH sisäliite, infix

תָּוֶךְ mask. (418x) keskiosa, keskus, väli

(3)

שׁוֹמֵר שומר

pa. partis./prees. yks. mask. vartioiva, varjeleva, noudattava, varjelemassa oleva

הִשְׁמִיר השמיר

hif. perf. yks. 3. mask. hän laittoi vartioimaan, saattoi noudattamaan

בָּרוּךְ ברוך

adj. (pa. pass. partis.) yks. mask. siunattu, "polvilleen laitettu"

√ברך olla polvillaan/siunattavana

1.4 ETULIITTEET (prefiksit)

Etuliite eli prefiksi on ensimmäisen juurikirjaimen edellä olevia liite.

תְּחִלִּית תחילית

fem. NH (prof. M. H. Segal, 1878–1968) etuliite, prefix

תְּחִלָּה תחילה fem. alku

√חלל

(3)

נִשְׁמֹר נשמור

pa. impf./fut. mon. 1. c. me varjelemme, noudatamme
(nyt/tulevaisuudessa)

הִתְקַדֵּשׁ התקדש

hitp.

- 1. perf. yks. 3. mask. hän pyhittäytyi, pyhitti itsensä
- 2. pa. imperat. yks. 2. mask. pyhittäydy, pyhitä itsesi
- 3. pa. inf. constr. pyhittää

√קדש olla pyhä, erotettu Jumalaa ja jumalanpalvelusta varten

הִשְׁמִיר השמיר

hif. perf. yks. 3. mask. hän laittoi vartioimaan, saattoi noudattamaan

1.5 SIDE- JA APUVOKAALIT

Vahvan verbin taivutuksessa loppuliite eli suffiksi liitetään yleensä suoraan verbivartaloon. Joissakin heikoissa verbeissä sekä myös objektisuffikseja liitettäessä saatetaan käyttää side- tai apuvokaaleja verbivartalon ja päätteen välissä. Sidevokaalissa on pelkkä vokaalimerkki, apuvokaalissa tai eli apukirjain on vokaalikirjain.

(3)

יִשְׁמְרֵנוּ

pa. impf./fut. yks. 3. mask. + suff. mon. 1. c. hän varjelee meitä
(nyt/tulevaisuudessa)

- sidevokaalina tseirei

יִשְׁמֹר pa. impf./fut. yks. 3. mask.

סַבּוֹתִי

pa. perf. yks. 1. c. minä kiersin, kuljin ympäri = סָבַבְתִּי

• apuvokaalina eli apukirjaimena cholam male (cholam–vav)

סַב pa. perf. yks. 3. mask. hän kiersi

√סבב kääntyä, kiertää, kulkea ympäri

מְסִיבָה מְסִבָּה fem. (mem-nom.) fem. perhe-, suku- tai ystäväjuhla, ei-kansallinen juhla

vrt. חַג mask. BH pyhiinvaellusjuhla, NH kansallinen juhla

תְּקוּמֶינָה

pa. impf./fut. mon. 3./2. fem. he nousevat pystyyn / te nousette pystyyn (nyt/tulevaisuudessa)

• apuvokaalina jod [pitkän] e-vokaalin merkkinä

יָקוּם pa. impf./fut. yks. 3. mask. hän nousee pystyyn

√קום nousta pystyyn makuulta

2. PERUSMUOTO

Verbin sanakirja- eli perusmuotona on klassisessa hepreassa yleensä pa'alin [kal, qal] perfektin päätteetön muoto (yks. 3. mask.).

(5)

פָּעַל

pa. perf. yks. 3. mask. hän teki/valmisti, hän on tehnyt, hän oli tehnyt

מָלֵא

pa. perf. yks. 3. mask. hän/se oli täynnä, hän/se täytti

יָכֹל

pa. perf. yks. 3. mask. hän osasi, kykeni

עָשָׂה

pa. perf. yks. 3. mask. hän teki, valmisti

סָבַב

pa. perf. yks. 3. mask. hän kiersi, pyöritti, kulki ympäri

Suomen kielessä sanakirjamuotona annetaan infinitiivi: tehdä, olla täynnä, osata, kulkea jne.

Ns. ontoissa verbeissä (med. vav–jod), joissa on toisena radikaalina pitkän vokaalin merkkinä jod tai vav, ilmoitetaan sanakirjamuotona heprean infinitiivi (pa. inf. constr.). Onttojen verbien infinitiivin vartalovokaaleista u on yleisin, o harvinaisin. Tämä keskimmäinen juurikirjain ei näy perfektissä, jonka vartalovokaalina on lähes aina pitkä a (kamats).

(5)

√קום

pa. inf. nousta ylös makuulta/kuolleista, perf. קָם

√שיר

pa. inf. laulaa tai runoilla (suoraan sydämestä), perf. שָׁר

√בוא

bo pa. inf. tulla, perf. בָּא

√מות

mut pa. inf. kuolla, perf. מֵת

√בוש

bosh pa. inf. hävetä, perf. בּוֹשׁ

לְבוֹשׁ

pa. le-inf.

Uudemmissa nykyheprealaisissa sana- ja oppikirjoissa perusmuotona annetaan usein preesens- eli partisiippimuoto (yks. mask.).

(4)

שׁוֹמֵר

pa. partis./prees. yks. mask. vartioiva √שמר

קָם

pa. partis./prees. yks. mask. ylösnouseva √קום

בָּא

pa. partis./prees. yks. mask. tuleva √בוא bo

מְדַבֵּר

pi. partis./prees. yks. mask. puhuva √דבר pi. דִּבֵּר puhua

HV3 tähän 13.11.2023

3. HEIKOT VERBIT

H50 Heikot verbit
https://gen.fi/h50-heikot-verbit.html

4. INFINIITTISET ELI PERSOONATTOMAT VERBINMUODOT

4.1 INFINITIIVIT

4.2 PARTISIIPIT

H4D Partisiipit, johd.
https://gen.fi/h4d-partis-johd.html

5. KÄSKY- JA KIELTOMUODOT

H50 Käskymuodot
https://gen.fi/h50-kaskymuodot.html

6. AIKAMUODOT

6.1 YLEISTÄ

Raamatun hepreassa ei ole kuin yksi "varma" aikamuoto eli tempus: pa'alin eli kalin konsekutiivinen (jatkava) imperfekti, joka on menneen ajan kertova muoto. Raamattu on sananmukaisesti ajaton kirja!

Nykyhepreassa aikamuodot sen sijaan on jäsennelty länsikielten aikamuotojen tapaan: mennyt, nykyinen ja tuleva tekeminen.

6.2 PERFEKTI (suffiksikonjugaatio)

Perfektissä (NH avar) kaikki persoonatunnukset ovat sanan lopussa olevia liitteitä. Siksi sitä kutsutaan myös suffiksi- eli loppuliitekonjugaatioksi tai -taivutusluokaksi.

עָבָר עבר

mask. MH (kieliop.) menneen ajan aikamuoto: vastaa suomen imperfektiä, perfektiä tai pluskvamperfektiä, "ohi kulkenut, mennyt"

√עבר kulkea toiselle puolelle

Pa. perf. yks. 3. mask. on tunnukseton muoto eli siinä ei ole persoonaliitettä. Klassisesti sitä käytetään verbin perus- eli sanakirjamuotona.

Raamatun hepreassa perfektiä käytetään kahdessa eri merkityksessä.

- 1. Perfekti kuvaa kertovissa teksteissä menneen ajan tekemistä (suom. imperfekti, perfekti tai pluskvamperfekti).
- 2. Jumalan profeetallisissa sanoissa, erityisesti runomuotoisissa

teksteissä, perfekti ilmaisee nimensä mukaisesti täydellistä, varmaa, kertakaikkista ja ehdotonta tekemistä tai tapahtumista, sekä nykyisyydessä (preesens) että tulevaisuudessa (futuuri). Tätä kutsutaan nimellä profeetallinen perfekti.

Tanachin perfekti voidaan siis yhteydestä riippuen kääntää millä tahansa aikamuodolla: menneellä, nykyisellä tai tulevalla. Aikamuodon sijasta Raamatun perfektistä voisi pikemmin käyttää sanaa "aspekti" (tekemisen laatu, "näkökulma"): perfekti on varmaa, täydellistä, ehdotonta ja loppuun saatettua/saatettavaa tekemistä.

Nykyhepreassa perfekti on riisuttu profeetallisuudesta. Nykykielessä se on puhdas menneen ajan aikamuoto, joka voidaan yhteydestä riippuen kääntää joko imperfektillä, perfektillä tai pluskvamperfektillä.

Voidakseen ymmärtää ja kääntää perfekti oikein, pitää ensin ottaa selville, milloin käännettävä teksti on syntynyt. Jos se Tanachia myöhäisemmältä ajalta, niin perfekti on pääsääntöisesti mennyttä aikaa kuvaava aikamuoto.

Jos kyseessä on VT:n teksti, niin se voi olla myös profeetallinen perfekti. Yksinkertaisuuden vuoksi perfektin voi aina kääntää ensin esim. perfektillä (tai imperfektillä/pluskvamperfektillä), ja sitten tutkia tarkemmin, onko kuitenkin kyseessä profeetallinen perfekti ja tarvittaessa tarkistaa käännöstä preesensiin/futuuriin.

6.3 IMPERFEKTI/FUTUURI (prefiksikonjugaatio)

Imperfektissä (NH futuuri) eli prefiksi- tai etuliitekonjugaatiossa on kaikissa persoonissa etuliite. Joissakin persoonissa on myös loppuliite.

עָתִיד עתיד

adj./subst. [kaatiil-nom.]

- 1. adj. (5x) valmis
  fem. mon. valmiina olevat asiat, tulevat tapahtumat (tulevaisuus)
- 2. mask. PBH tulevaisuus
- 3. mask. MH (kieliop.) futuuri

√עתד valmistella huolellisesti, olla valmiina

- Jeesus on huolellisesti valmistanut meille tulevaisuuden

Imperfektiä käytetään Raamatun hepreassa kuvaamaan tekemistä, joka ei ole päättynyt ja jatkuu. Imperfektin tarkempi merkitys täytyy katsoa jokaisessa

kohdassa erikseen. Se voidaan VT:ssa kääntää joko preesensillä tai futuurilla (on tapahtuva, tulee tapahtumaan jne.).

Tärkein imperfektinen sana on Jahve-nimi, joka on olla/tulla-verbin imperfekti, yks. 3. mask.

H9 הוה hava (4x) olla, tulla joksikin (verbi)
https://gen.fi/h9-hwh.html

H7 יהוה Jahve
https://gen.fi/h7-jhwh-jahve.html

Imperfektinen tekeminen voi olla alkanut jo menneisyydessä, tapahtua nyt ja jatkua tulevaisuuteen. Jahve-nimi tarkoittaa: hän, joka oli, joka on ja on oleva/tuleva – ja jäävä meidän luoksemme.

Toinen vaihtoehto on ymmärtää Jahve-nimi hif'il-muotoiseksi eli aikaansaavaksi verbivartaloksi. Silloin sen merkitys on:
hän, joka sai aikaan olemisen (= loi), joka ylläpitää olemisen ja joka aikaansaa uuden olemisen ja tulemisen (eli uuden luomisen).

Nykyhepreassa prefiksikonjugaatiosta on riisuttu menneisyys ja nykyhetki. Nykykielessä se tarkoittaa pelkästään tulevaisuudessa tapahtuvaa eli futuurista tekemistä. Nykyhepreassa imperfektitaivutusta kutsutaankin futuuriksi.

Allekirjoittaneen tuottamissa dokumenteissa käytetään verbiopin yhteydessä prefiksikonjugaatiosta tarvittaessa kaksoismerkintää impf./fut.

pa. impf./fut.
nif. impf./fut.
pi. impf./fut.
pu. impf./fut.
hitp. impf./fut.
hif. impf./fut.
huf. impf./fut.

Prefiksikonjugaation voi aina ensin kääntää suomenkieleen preesensillä. Sen jälkeen voi tarkemmin tutkia, onko kysymys nykyheprealaisesta yhteydestä ja tarvittaessa tarkentaa käännöstä futuuriin: tulen tekemään, olen tekevä, aion tehdä jne.

6.4 PREESENS

H4i Nominaalilause
https://gen.fi/h4i-nominaalilause.html

6.5 KONSEKUTIIVISET ELI JATKAVAT VERBINMUODOT

7. VERBIVARTALOT (binjanit)

H50 Verbivartalot
https://gen.fi/h50-verbivartalot.html